

PEDAGOGIK MAHORAT

4
2023

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

4-son (2023-yil, may)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2023

<https://buxdu.uz>

		shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari	
18.	ДЖУМАЕВА Наргиз Иркиновна	Вопросы компетенции и креативности педагога в образовательном процессе	102
19.	НИФМАТОВА Шохсанам Набижон қизи	Консультация жараёнида ўзини-ўзи англашнинг ташкилий-психологик босқичлари	107
МАКТАBGACHA VA BOSHLANG‘ICH TA’LIM			
20.	ADIZOVA Nigora Baxtiyorovna	Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining divergent fikrlashlarini rivojlantirish	112
21.	JUMAYEVA Habiba G‘aforovna	Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	117
22.	SHODIYEVA Mehribon Amin qizi, AXMEDOVA D.B.	Didaktik adabiyot – boshlang‘ich sinf o‘quvchilari estetik dunyoqarashini boyituvchi manba	122
23.	СИДДИҚОВА Санобар Хайдаровна	Кичик мактаб ёши ўқувчиларида ижодий салоҳиятини ривожлантириш асослари	126
24.	OMONOVA Dildora Nekmurod qizi	Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida lingvistik kompetensiyalarini shakllantirish	132
FILOLOGIYA VA TILLARNI O‘QITISH			
25.	AXMEDOVA Dildora Bahodirovna, YOQUBOVA Bonuoy Alisher qizi, YOQUBOVA Hilola Asrorjon qizi	Boshlang‘ich sinflarda tinish belgilarining to‘g‘ri qo‘llanilishini o‘rgatish asosida o‘quvchilarda lingvistik kompetensiyalarni shakllantirish	136
26.	KAMBAROVA Saodat Irkinovna	“Muallif pozitsiyasi”ni o‘rganish – badiiy asarni tushunish omili sifatida	140
27.	KHASANOVA Maftuna Sherali kizi	Teaching vocabulary to adult learners using the communicative approach	145
28.	MIRZAYEVA Nasiba Bakhtiyar kizi	The importance of communicative approach in second language acquisition	149
29.	RADJABOVA Jayron Ikram qizi	Teaching English by using interactive methods	153
ANIQ VA TABIIY FANLARNI O‘QITISH			
30.	SAPARBAEV Tajibai, KUTKELDIYEVA Elzira Orazbekovna, KAKHKHOROV Siddik Kakhkhorovich, JURAEV Khusniddin Oltinboyevich	Determination of the surface tension coefficient of a liquid using virtual technologies	158
31.	MAMATOXUNOVA Yulduzxon Abduraimjon qizi	Laplas teoremasini muammoli ta’lim metodlaridan foydalanib o‘qitish	165
32.	NABIYEVA Dilfuza Temirovna	Tabiatshunoslik va uni o‘qitish metodikasining umumiy masalalarini o‘rganishda talabalarni ma’naviy faoliyatga umumpedagogik tayyorlashning imkoniyatlari	169

MAKTABGACHA VA BOSHLANG‘ICH TA‘LIM

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINING DIVERGENT FIKRLASHLARINI RIVOJLANTIRISH

Adizova Nigora Baxtiyorovna,
Buxoro davlat Pedagogika instituti dotsenti

Bizning tadqiqotimizda sinfdan tashqari mashg‘ulotlarda kichik yoshdagi maktab o‘quvchilarining divergent tafakkurini shakllantirish haqida gapirilayotganligi sababli, birinchi navbatda, boshlang‘ich maktab yoshidagi fikrlashning rivojlanish jarayonini tushunish muhim ko‘rinadi. Biz tanlagan mantiqdan kelib chiqqan holda, avvalo, ilmiy adabiyotlarda turli talqinlarni olgan “rivojlanish” tushunchasining mohiyatini aniqlaymiz. Biz taraqqiyotni moddiy va ideal obyektlarni o‘zgartirishga, materiya va ongni o‘zgartirishga, ichki impulslar ta‘sirida yuzaga keladigan sifat va miqdoriy o‘zgarishlarni o‘z ichiga olgan shaxsga aylanish jarayoniga qaratilgan qaytarilmas muntazam jarayon sifatida falsafiy tushunishga yaqinligi haqida fikr mulohazalar keltirilganmiz.

Kalit so‘zlar: divergent, intellektual, konsepsiya, identifikatsiya, diqqat, idrok, assotsiatsiyalar jarayoni, tafakkur, assotsiatsiya, motiv, faoliyat, konvergentsiya, reproduktiv, ijodiy fikrlash, mustaqil, evristik.

РАЗВИТИЕ ДИВЕРГЕНТНОГО МЫШЛЕНИЯ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Поскольку наше исследование посвящено формированию дивергентного мышления младших школьников во внеурочной деятельности, представляется важным прежде всего понять процесс развития мышления в младшем школьном возрасте. Исходя из выбранной нами логики, прежде всего, мы определяем сущность понятия «развитие», которое получило различные толкования в научной литературе. Даны комментарии о близости философского понимания развития как необратимого систематического процесса, направленного на изменение материальных и идеальных объектов, изменение материи и сознания, и процесса становления человека, включающего в себя качественные и количественные изменения, происходящие под влиянием внутренних импульсов.

Ключевые слова: дивергентный, интеллектуальный, концепт, идентификация, внимание, восприятие, процесс ассоциаций, мышление, ассоциация, мотив, деятельность, конвергенция, репродуктивное, творческое мышление, самостоятельное, эвристическое.

DEVELOPMENT OF DIVERGENT THINKING OF PRIMARY CLASS STUDENTS

Since our study is devoted to the formation of divergent thinking in younger schoolchildren in extracurricular activities, it seems important, first of all, to understand the process of development of thinking in primary school age. Based on the logic we have chosen, first of all, we define the essence of the concept of "development", which has received various interpretations in the scientific literature. Comments are given on the proximity of the philosophical understanding of development as an irreversible systematic process aimed at changing material and ideal objects, changing matter and consciousness, and the process of becoming a person, which includes qualitative and quantitative changes occurring under the influence of internal impulses.

Key words: divergent, intellectual, concept, identification, attention, perception, association process, thinking, association, motive, activity, convergence, reproductive, creative thinking, independent, heuristic.

Kirish. Boshlang‘ich maktab yoshi o‘zining ta‘lim faoliyatiga kirishi bilan ajralib turadiganligi sababli, o‘quv faoliyatining psixologik tomoni bolalar tomonidan turli xil mazmundagi va turli darajadagi murakkablikdagi bilimlarni o‘zlashtirish jarayoni, shuningdek, yo‘llarni o‘zlashtirish jarayonidir. I.Yu.Kulaginaning fikricha, kichik maktab o‘quvchilaridagi bu jarayon individual faktlarni yodlash bilan cheklanmaydi, bu ijtimoiy tajribani shaxsiy tajriba bilan birlashtirish, har bir yangi faktda subyektiv va amaliy qismlarni topish bilan bog‘liq. Shunday qilib, o‘quv jarayonida bolaning o‘z tajribasini doimiy ravishda boyitish mavjud. Shuni ta‘kidlash kerakki, boshlang‘ich maktab yoshida fikrlash ustun vazifaga aylanadi, maktabgacha yoshda tasvirlangan vizual-majoziy fikrlashdan og‘zaki-mantiqiy fikrlashga o‘tish yakunlanadi.

Kichik yoshdagi maktab o‘quvchilarining tafakkurini rivojlantirishda ikkita asosiy bosqichni ajratib

ko‘rsatish mumkin. Birinchisida (taxminan 1 va 2-sinflarda o‘qitishga to‘g‘ri keladi) o‘quv materialini tahlil qilish asosan vizual-samarali, hissiy rejada amalga oshiriladi. Xulosa idrokda berilgan vizual binolarga asoslanadi. Xulosani asoslash mantiqiy dalillar asosida emas, balki hukmning qabul qilingan ma’lumotlar bilan bevosita bog‘liqligi bilan amalga oshiriladi. Bilimlarni o‘zlashtirish davrida kichikroq o‘quvchida mavjud bo‘lgan umumlashtirish, tahlil qilish va sintez qilish ko‘nikmalari ma’lum darajada qayta tiklanadi. Xususiyl, alohida obyektlarning jamoaviy to‘plamidan umumlashma bir xil, mohiyatan o‘zaro bog‘langan xususiyatlar to‘plamiga aylanadi, individualdan ajralib turadi, xususiyl umumiyga bo‘ysunadi. Mohiyatan, bu shuni anglatadiki, bu bosqichda kichik yoshdagi o‘quvchilar tomonidan amalga oshiriladigan umumlashmalar funksional xususiyatlarga ko‘ra sodir bo‘ladi, obyektlar va hodisalar yuzasida yotadigan aniq idrok etilgan xususiyatlarni mustahkamlaydi. Bola tafakkurida fan sohalarini tasniflashda (o‘simliklar sistematikasi, hayvonlar sistematikasi va boshqalar) muhim rol o‘ynaydigan umumiy va o‘ziga xos tushunchalar hamda mavhumlikning tegishli shakllari muhim ahamiyat kasb etadi. Binobarin, induksiya va deduksiya shakllanadi, tahlil va sintez esa rivojlanishning yangi yo‘nalishlarini davom ettira boshlaydi. Kichik maktab o‘quvchisining aqliyl faoliylati tasodifiyl bog‘lanishdan ulardagi muhimroqqa o‘tadi. Shu bilan birga, fikrlashning cheklanishi, asosan, tashqi hissiyl xususiyatlar yoki belgilar bilan saqlanib qoladi: ko‘proq yoki kamroq muhim aloqalar ma’lum bo‘ladi.

Asosiy qism. Ilmiyl bilimlar kichik maktab o‘quvchilarining tafakkuri uchun mo‘ljallangandir, chunki u aniq faktlarni bilish, ularni tasniflash, tizimlashtirish va empirik tushuntirishdan iborat. Nazariyl tushuntirish, mavhum tushunchalarda mavhum nazariylalar va tafakkur rivojlanishining ushbu bosqichida bir xil mavhum qonuniyatlarga erishib bo‘lmaydi. Vakillik va tushunchaning birligida vakillik hali ham hukmronlik qiladi. Yosh maktab o‘quvchisining barcha tafakkuri - unga mavjud bo‘lgan tushunchalar, mulohazalar va xulosalar rivojlanishning ushbu bosqichida yangi tuzilishga ega bo‘ladi.

Ushbu tizimli maktabda o‘qitishning birinchi davrida, bilim tizimining dastlabki asoslarini o‘zlashtirgan holda, kichik yoshdagi o‘quvchilar mavhumlik maydoniga kiradilar: ular unga kirib boradilar va umumlashirish qiyinchiliklarini yengib, bir vaqtning o‘zida ikki tomondan - umumiydan xususiylga va bir vaqtning o‘zida harakat qiladilar. Muayyan alohida holatga va umumiy fan bo‘yicha kichik o‘quvchi o‘zlashtirgan bir nechta ma’lumot nuqtalaridan biriga tayanib, u maxsus tushunchaga o‘tadi va xususiylni keyingi umumlashirish asosida yanada mazmunli umumlashmalarga keladi. Biz kichik yoshdagi o‘quvchilarning umumlashirish qobiliylatini rivojlantirish, ularning ilmiyl tushunchalar mazmunini o‘zlashtirishga qaratilgan aqliyl faoliylatining ham zaruriyl sharti, ham natijasidir, deb hisoblaydigan olimlarning fikrlari bilan o‘rtoqlashamiz [2; 3; 4; 5; 6 va boshqalar]. Kichik yoshdagi maktab o‘quvchilari tomonidan turli xil tushunchalarni o‘zlashtirish darajasi sezilarli darajada tegishli konsepsiyadagi umumlashirish darajasiga, yaqinlik yoki uzoqlikka, vizual tarkibga, uning vositachiligining uzviyliligiga bog‘liqdir [7; 3; 8]. Munosabatlar tizimini ifodalovchi tushunchalarni aniqlashda sezilarli qiyinchiliklar paydo bo‘ladi. Kichik maktab o‘quvchilari tomonidan qo‘llaniladigan umumlashmalarning nomukammalligi va ularning ongida ilmiyl bilimlarning konseptual mazmunini sindirishning yetarli emasligi to‘g‘risidagi ma’lumotlar psixologik-pedagogik adabiyotlarda keltirilgan [8].

Kichik maktab o‘quvchisi tafakkurini rivojlantirishning asosiy yo‘nalishi ta’riflar, ya’ni tushunchaning mazmunini ochib berish yanada obyektiv va vositachi bo‘lishida namoyon bo‘ladi. Tadqiqot ma’lumotlari, xususan, E. Barns, maktab o‘quvchilari o‘rtasida boshlang‘ich maktab yoshidagi o‘quvchilarining tabiatidagi sifat o‘zgarishlarini ochib beradi. U maqsadli ta’riflar soni (foydalanish bo‘yicha) asta-sekin kamayib borayotganini va har xil turdagi mantiqiy ta’riflar soni ortib borayotganini aniqladi [8]. Shuningdek, boshqa tadqiqotlarga ko‘ra, kichik maktab o‘quvchilari orasida mantiqiy ta’riflar soni maqsadli ta’riflar hisobiga ko‘payadi [5; 8 va boshqalar]. Shu bilan birga, empirik aniq material bilan bog‘liq ta’riflar eng mukammal bo‘lib chiqadi va murakkab mavhum tushunchalarning ta’riflari hali ham deyarli mavjud emas. Ko‘zlangan maqsadga muvofiq ta’rifdan keyin umumiy tushuncha orqali xususiyatlarni sanab o‘tish orqali ta’rif beriladi. Ushbu ta’rif o‘z tarkibida rasmiyl mantiq ta’riflariga yaqinlashadi. Bir qator olimlarning fikricha [3; 5; 6; 7; 10; 11 va boshqalar], bu ta’rif turi asosan 7 yoshdan 10-11 yoshgacha bo‘lgan yosh o‘quvchilar orasida ustunlik qiladi. O‘qishning to‘rtinchi yiliga kelib, kichik yoshdagi o‘quvchilarda mavhum tafakkur rivojlanayotganligi sababli, misol orqali aniqlashning roli keskin pasayadi.

Yosh maktab o‘quvchilarining fikr-mulohazalarini rivojlantirishda bilimlarni kengaytirish va haqiqatga bo‘lgan tafakkurni rivojlantirish muhim rol o‘ynaydi, bu esa yosh maktab yoshidagi mashg‘ulotlar bilan mustahkamlanadi. O‘rganishning dastlabki bosqichida mavzuga kognitiv kirish chuqur emas, nufuzli manbadan kelgan va shuning uchun ishonchli bo‘lib ko‘ringan narsa haqiqat deb osongina tan olinadi. Vaziyat mavzuga kognitiv kirib borishning chuqurlashishi bilan o‘zgaradi va ongning o‘sishi bilan bog‘liq holda, kichik yoshdagi o‘quvchilar o‘zlarining hukmlarining haqiqatiga bo‘lgan ichki munosabatlarini o‘rnata boshlaydilar.

Kichik maktab o'quvchilarining tafakkuri munosabatlarning realizmi, obyektiv voqelikning aniq faktlariga qiziqishning ustuvorligi bilan ajralib turadi. Aniq faktlar kichik yoshdagi o'quvchilarning intellektual qiziqishlari markazida bo'lib, bu ularning mulohazalari mazmuni va tuzilishiga ta'sir qiladi. Ularda muhim o'rinni "mavjud mavjudotning hukmlari", "fikrlash hukmlari" egallaydi; "Tushuncha hukmlari" asosan "voqelik hukmlari" (assertorik), ancha zaif muammoli va o'zgarmas haqiqatni o'z ichiga olgan hukmlar (apodiktik) bilan ifodalanadi [1; 7; 8; 9; 10]. Yosh o'quvchi murojaat qiladigan dalillarning o'zi odatiy bo'lgan "misol" va o'xshatish bilan bog'liq.

Tizimli o'quv faoliyati asosida 3-sinfga kelib, kichik yoshdagi o'quvchilarning fikrlash tabiati o'zgaradi. Uning rivojlanishining ikkinchi bosqichi ushbu o'zgarishlar bilan bog'liq: tushunchalarning individual xususiyatlari o'rtasidagi umumiy munosabatlarni o'zlashtirish, ya'ni tasniflashdir. Kichik maktab o'quvchilari o'zlashtirilayotgan ma'lumotlarning alohida elementlari o'rtasidagi aloqalarni, tushunchalar o'rtasidagi munosabatlarni ko'pincha vizual tasvirlar va tavsiflar orqali kuzatishi mumkin. Ikkinchi bosqichning oxiriga kelib, ko'pchilik kichik yoshdagi o'quvchilar aqliy tahlil va sintez orqali ilgari to'plangan g'oyalar nuqtai nazaridan umumlashtiradilar. Vizual momentlar minimal darajaga tushirilgan va obyektlar ko'proq yoki kamroq muhim aloqalar bilan tavsiflangan hukmlar soni ortib bormoqda. Analitik-sintetik faoliyatning natijasi mavhum hukm yoki umumlashtirilgan bilimdir.

Psixologik-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish bizga yosh o'quvchining fikrlash xususiyatining aloqalarni ochib bera olmaslik va tushuntirishlar bera olmaslik kabi keng tarqalgan g'oyasi aniq asossiz ekanligini ta'kidlash imkonini beradi. Yosh o'quvchilar uchun aloqani o'rnatish va har qanday tasodifiy ishonchli tushuntirish sifatida qabul qilish juda oson: ko'pincha tasodifiy va subyektiv bo'lgan, hech qanday tekshiruvsiz ulanish universal namuna sifatida, tanqid va tortishishsiz qabul qilinadi. Yosh o'quvchilar tasavvur qilish mumkin bo'lgan narsani realdan ajratib, o'z fikrlarini gipoteza sifatida ko'rishni boshlaydilar, ya'ni hali tasdiqlanishi kerak bo'lgan taklif, hukm asoslash va xulosa chiqarish jarayoniga kiritiladi.

Kichik maktab o'quvchilarining ta'limning boshlang'ich bosqichida tafakkurida sezilarli sifat o'zgarishidan dalolat beradi, shu bilan birga ular tafakkurning ushbu yangi bosqichining chegaralarini ochib beradi: aqliy operatsiyalar eng yaqin faktlarni taqqoslashdan tashqariga chiqmaydi; murakkab vositachilik tizimlari osonlikcha mavjud bo'lmaydi. Narsalar, hodisalar, jarayonlarning xilma-xil tushunchalari bilan ishlash, kichik maktab o'quvchilarining tafakkuri shunday qilib, tushunchalarning o'zlarini ularning xususiyatlari va munosabatlarida amalga oshirishga tayyorlanadi. Shunday qilib, fikrlashning ushbu bosqichida keyingi bosqichga o'tish uchun zarur shart-sharoitlar, imkoniyatlar yaratiladi. Bu imkoniyatlar kichik yoshdagi o'quvchilarning ta'lim jarayonida nazariy bilimlar tizimini puxta o'zlashtirishlari bilan amalga oshiriladi.

Maqolada divergent tafakkurning shakllanishi boshlang'ich maktab yoshida sodir bo'ladi, degan fikrda ekanligimiz sababli, biz "shakllanish" hodisasining mohiyatini aniqlaymiz va biz asos sifatida "shakllanish" tushunchasini ta'lim va tarbiyada olingan natijalarni, ichki va tashqi tuzilish shakli sifatida ko'rib chiqishni o'z ichiga olgan pozitsiyani olamiz [8]. Ichki impuls ta'sirida yuzaga keladigan rivojlanishdan farqli o'laroq, shakllanish rivojlanish va o'z-o'zini rivojlantirishning ichki kuchlarini rag'batlantiradigan tashqi ta'sirlarning rolini ifodalaydi.

Boshlang'ich maktab yoshidagi kognitiv faollik yetakchi o'rinni egallaydi. D.B.Elkoninning fikricha, yetakchi faoliyat unda shakllanadigan va farqlanadigan boshqa barcha yoshga bog'liq faoliyatni belgilaydi [5], ta'lim jarayonining ta'siri ostida ijodkorlik va divergent fikrlash turadi, deb aytish qonuniydir. Shu munosabat bilan divergent fikrlash ko'nikma va qobiliyatlarning doimiy ravishda kengayib borishi tufayli shakllanadi, kichik yoshdagi o'quvchilar asta-sekin tanish obyektlar bilan yangi usulda harakat qila boshlaydilar, ularni yangi aloqalarga qo'shadilar. Bundan tashqari, ta'lim faoliyati orqali fikrlashning bu turi intellektual va aqliy kuchlarni faollashtirish nuqtai nazaridan boyib boradi.

V.N. Kelasyev asarlarida kichik maktab o'quvchilari intellektini kognitiv tashkil etishning nisbatan mustaqil uchta quyi tizimi mavjudligini ko'rsatadi, ularda intellektning proyektiv infratuzilmasi omillari ochiladi: perseptiv ijod omili; dinamik, ijtimoiy ijodkorlik omili shakllantiriladi. Ushbu infratuzilmaning asosiy vazifasi vaziyatning dastlabki kognitiv ko'rinishini uning fazoviy yoki vaqtinchalik rivojlanishiga, ya'ni ziddiyatni idrok etishga muvofiqlashtirishdir [4].

O'quv faoliyati kichik maktab o'quvchilaridan doimiy faollikni talab qiladi, bu ularning aqliy qobiliyatlari: kuzatish, tasavvur, diqqat, xotira, shaxsning barqaror irodaviy fazilatlarini jadal rivojlanishiga olib keladi. Ushbu sifat va xususiyatlar to'plami ijodkorlik va turli xil fikrlashning asosini tashkil etadi - u faollik bilan tavsiflanadi, lekin boshlang'ich maktab yoshida aqliy jarayonlar o'rtasidagi bog'lanishlarning biroz o'z-o'zidan va tizimsiz, ancha barqaror tizimi ishlab chiqiladi. U, asosan, tasavvurga, kognitiv motivatsiyaga asoslangan. Ushbu bosqichdagi ijodkorlikning mazmuni o'quv materiali va kichik yoshdagi o'quvchilarning kundalik hayoti bo'lib, ular o'quv faoliyati jarayonida o'qituvchi tomonidan boshqa nuqtai

nazarda ko‘riladi ba kuzatib boriladi.

Divergent fikrlashning shakllanishiga o‘quv faoliyati vositalarini bosqichma-bosqich tashkillashtirish ham yordam beradi, ya‘ni o‘quv jarayonining rivojlanishi bilan kichik yoshdagi o‘quvchilar butun diqqatini va barcha sa’y-harakatlarini yozish, o‘qish va mavzularni hisoblashga qaratishni to‘xtatadilar. Ushbu operatsiyalar har kuni bo‘lib, ruhiyatga "singib ketadi", bu ularga mavhum tushunchalar bilan ishlash imkoniyatini beradi. Shunday qilib, masalan, birinchi sinfning oxiriga kelib, kichik yoshdagi o‘quvchilar ilgari o‘rgangan va ko‘nikmalar sohasiga o‘tkazgan narsalaridan murakkabroq muammolarni hal qilish uchun vosita sifatida foydalanadilar.

Shundan kelib chiqqan holda, biz boshlang‘ich maktab yoshida divergent fikrlash prosessual komponent va shaxsiy-tartibga soluvchi qism o‘rtasida ichki bog‘lanishga ega bo‘ladi, degan xulosaga kelishimiz mumkin, bu bolalarning mustaqilligini oshirish orqali yordam beradi..

Kichik yoshdagi o‘quvchilar ijodiyotining o‘ziga xos xususiyati - bu faoliyat mahsulotining subyektiv yangiligi. O‘zining obyektiv ma‘nosiga ko‘ra, "kashfiyot" yangi, g‘ayrioddiy bo‘lishi mumkin. Lekin ayni paytda o‘qituvchining ko‘rsatmasi bo‘yicha, uning g‘oyasiga ko‘ra, uning yordami bilan amalga oshirilishi mumkin va shuning uchun mohiyatan ijodiy bo‘lmaydi. Bundan tashqari, kichik yoshdagi o‘quvchilar allaqachon ma‘lum bo‘lgan, amaliyotda qo‘llaniladigan, ammo xulosalar natijasida, ma‘lumni ko‘chirmasdan, o‘zlari ishlab chiqqan yechimni taklif qilishlari mumkin. Bunday holda, biz taxmin, sezgi va mustaqil fikrlashga asoslangan ijodiy jarayon bilan shug‘ullanamiz. Bu yerda faoliyatning psixologik mexanizmining o‘zi muhim bo‘lib, unda nostandart vazifalarni hal qilish qobiliyati shakllanadi.

Bizning fikrimizcha, kichik yoshdagi maktab o‘quvchilarida divergent fikrlashni shakllantirishning yana bir muhim xususiyatini ajratib ko‘rsatamiz: bu ijro mahorati va qobiliyatlarini rivojlantirishdan ajralmasdir. O‘quvchilarning malaka va ko‘nikmalari qanchalik ko‘p qirrali va mukammal bo‘lsa, ularning tasavvurlari shunchalik boy bo‘lsa, g‘oyalari shunchalik real bo‘lsa, o‘quvchilar shunchalik murakkab vazifalarni bajaradilar.

Xulosa.

1. Ilmiy adabiyotlarni tahlili shuni ko‘rsatdiki, ushbu maqolada “fikrlash” hodisasini inson psixikasining faollik xususiyatidan kelib chiqqan holda talqin qilishga tayanish maqsadga muvofiqdir, bu esa inson psixikasining o‘ziga xosligi haqidagi savollarni ko‘tarish va hal etish imkonini beradi.

2. Insonning turlicha fikrlash qobiliyati ijodkorlikning asosiy tarkibiy qismi ekanligi isbotlangan. Kichik maktab o‘quvchilarining divergent fikrlashining o‘ziga xosligi aniqlanadi, bu aqliy faoliyat jarayonida obyekt belgilarining chegaralarini, ularning bir-biriga "oqishi"ni, tushunchalarning moslashuvchan tuzilishini xiralashtirishdan iborat. Bu xususiyatlar boshlang‘ich maktab yoshini divergent fikrlashni shakllantirish uchun sezgir deb belgilashga imkon beradi.

3. Ta‘lim muassasasida tizimli ta‘limning dastlabki bosqichida kichik yoshdagi maktab o‘quvchilarining turlicha fikrlashlari bevosita ularning hayotiy tajribasiga va kattalar tomonidan yo‘naltirilgan va rag‘batlantirilgan kognitiv faoliyatda o‘quvchining shaxsiy faolligi namoyon bo‘lishiga bog‘liqligi isbotlangan.

4. Maktab o‘quvchilari faoliyatining barcha turlarini (ta‘limdan tashqari) birlashtiradigan, tanlash, o‘z-o‘zini tarbiyalash, ixtiyoriylik, maktab o‘quvchilarining intellektual va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va ularga hayotiylik darajasini oshirish bilan bog‘liq ijtimoiy, shaxsiy ahamiyatga ega bo‘lgan tajribaga ega bo‘lish imkoniyatini berish uchun zarurdir.

Adabiyotlar :

1. Альтшуллер Г.С. Найти идею: Введение в теорию решения изобретательских задач [Текст] / Г.С. Альтшуллер; отв. ред А.К. Дюнин; СО АН СССР. - 2-е изд. испр. и доп. - Новосибирск: Наука. Сиб. отд-ние, 1991. - 224 с. - (Наука и технический прогресс).
2. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей [Текст]: учеб, пособие для студ. высш. учеб. заведений / Д.Б. Богоявленская. - М.: Академия, 2002. - 320 с.
3. Вяткин Л.Г. Самостоятельная работа учащихся на уроке [Текст]: лекция по педагогике для студентов университета / Л.Г. Вяткин. - Саратов: Изд-во Сарат. ун-та, 1978. - 25 с.
4. Горенков Е.М. Проблемы рационального использования внеурочного времени сельскими школьниками [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук/ Е.М Горенков. - М., 1973. - 24 с.
5. Загвязинский, В.И. Методология и методы психологопедагогического исследования [Текст]: учеб, пособие для студентов высших учебных заведений / В.И. Загвязинский, Р.К. Астахов. - М.: Academia, 2001. - 208 с.
6. Зиновкина М.М. Основы инженерного творчества и компьютерная интеллектуальная поддержка мышления. Азбука ТРИЗ. Педагогический курс [Текст]: учеб, пособие / М.М. Зиновкина,

А.В. Подкатилин. - М.: МГИУ, - 174 с.: ил.

7. Данилов М.А. Воспитание у школьников самостоятельности и творческой активности [Текст] / М.А Данилов // Советская педагогика.- 1961. - №8.- С. 9- 14.

8. Дахин А.Н. Педагогическое моделирование: сущность, эффективность и неопределенность [Текст] / А.Н. Дахин // Педагогика - 2003. - № 4 - С. 10 -21.

9. Ильясов Ф.Н. Репрезентативность результатов опроса в маркетинговом исследовании [Текст] / Ф.Н. Ильясов // Социологические исследования, 2011,- №3.-С. 112-116.

10. Кларин М.В. Инновация в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии [Текст] / М.В. Кларин. - Рига: НИЦ «Эксперимент», 1995. - 176 с.

11. Майданник И.А. Развитие дивергентного мышления у старших дошкольников в процессе креативных игр [Текст]: дис. ... канд. психол. наук / И.А. Майданник. - Ставрополь, 1997. - 165 с.